

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu
61-834 Poznań, ul. Gołębia 2
tel. (61) 852-80-03, 852-80-04
fax (61) 852-80-02
NIP 778-10-33-758, Regon 004847816

Poznań, 21 lutego 2023 r.

Po.WR.5182.1092.3.2023

**Parafia rzymskokatolicka
p.w. Wszystkich Świętych
ul. szamotulska 8
64-551 Otorowo**

W związku z wnioskiem o wydanie pozwolenia na prace konserwatorsko-restauratorskie przy dwóch ołtarzach bocznych z kościoła pw. Wszystkich Świętych w Otorowie, uprzejmie informuję, że nie są one wpisane do rejestru zabytków ruchomych. Wobec tego wydanie pozwolenia jest bezzasadne. Po zapoznaniu się z przedstawionym we wniosku Księdza Proboszcza programem prac konserwatorskich dot. ołtarzy, autorstwa mgr Agnieszki Myszkowskiej, konserwatora dzieł sztuki, informuję, że Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w pełni akceptuje założenia w nim zawarte.

Wystrój i wyposażenie kościoła pw. Wszystkich Świętych w Otorowie są częściowo wpisane do rejestru zabytków pod nr 85/B z dnia 22.06.1971 r. (w załączeniu).

Wpis do rejestru zabytków ruchomych województwa wielkopolskiego pozostałych elementów wystroju i wyposażenia kościoła parafialnego w Otorowie jest możliwy na wniosek właściciela obiektu.

O zwrot opłaty skarbowej należy wnioskować do Urzędu Miasta Poznania, Wydział Finansowy, Oddział Dochodów Budżetowych, ul. Libelta 16/20, 61-706 Poznań,

Z upoważnienia
Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

mgr Justyna Pawłowicz
Zastępca
Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Otrzymują:

1. adresat
2. a/amd

Sprawę prowadzi:
Marta Dworniczak tel. 618528003/04 wew.108

Poznań, dnia 22 czerwca 1971 r.

Za dowodem doręczenia

L. dz. Kl. III-860/35/71

nr rejestru 85/B

DECYZJA

w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków

Na podstawie art. 4 i 14 ust. 1 Ustawy z dnia 15. II. 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. nr 10 poz. 48) i art. 99 Kodeksu Postępowania Administracyjnego wpisuje się do rejestru zabytków województwa poznańskiego

obiekty ruchome wchodzące w skład wyposażenia kościoła parafialnego p.w. Wszystkich Świętych w Otorowie pow. Szamotuły wymienione w załączniku nr 1 stanowiącym integralną część niniejszej decyzji.

Uzasadnienie: wymienione w załączniku nr 1 obiekty ruchome stanowią dobra kultury w rozumieniu art. art. 2 i 4 cytowanej na wstępie ustawy.

Decyzji niniejsze na podstawie art. 100 § 1 Kodeksu Postępowania Administracyjnego nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności. Od decyzji tej przysługuje odwołanie do Ministerstwa Kultury i Sztuki za pośrednictwem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu w ciągu 14 dni od dnia doręczenia decyzji.

Odpisy decyzji otrzymują :

1. Parafia Wszystkich Świętych Otorowo pow. Szamotuły
2. PGRN Otorowo pow. Szamotuły
3. PPRN Szamotuły
4. Kuria Metropolitalna Poznań, Ostrów Tumski 2
5. Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków Warszawa, Krakowskie Przedmieście 15

WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW

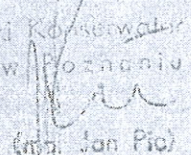
mgr Jan Pic

Załącznik nr 1 - zabytki wpisane do rejestru
Załącznik nr 2 - inne dobra kultury

Z a łą c z n i k n r 1

1. Cegła z ryciną napisami - pod pld. oknem prezbiterium, z 1533 roku.
2. Ołtarz główny stiukowy, architektoniczny, późnoklasycystyczny z 1 połowy XIX wieku. W polu środkowym obraz Matka Boska z Dzieciątkiem, barokowy z 1 połowy XVIII wieku, w typie Matki Boskiej Śnieżnej.
3. Chrzcielnica drewniana, ze stojącą pod baldachimem postacią św. Jana Chrzciciela trzymającego misę chrzcielną w kształcie wazonu, rokokowa z 4 ćw. XVIII wieku.
4. Krucyfiks drewniany, polichromowany, barokowy z około 1700 r.
5. Krucyfiks drewniany, polichromowany z 1 połowy XIX wieku.
6. Rzeźba św. Jana Nepomucena, z płaskowca, z XVIII/XIX wieku.
7. Rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego, drewniana, polichromowana, barokowa z 1 połowy XVIII wieku.
8. Drzwi do zakrystii, drewniane z okuciami, z XVI wieku.
9. Monstrancja wieżyczkowa, późnorennesansowa z 1 ćw. XVII wieku, stopa z około połowy XVII wieku z figurkami NMP, św. Stanisława i św. Wojciecha.
10. Puszka barokowa z około połowy XVII wieku ze znakiem złotniczym Gdańska i puncą ~~PK~~ PHL /prawdopodobnie Hans Paul Junge/.
11. Sukienka srebrna z obrazu Matki Boskiej z Dzieciątkiem /pocięta na kawałki i umieszczona między wctami/, barokowa z 1 połowy XVIII wieku.
12. Ornat - kolumna z zielonego adamaszku, boki z czerwonego aksamitu /nowsze/, barokowy z 1 połowy XVIII wieku.
13. Ornat zielony - ryps jedwabny broszowany, boki w duży wzór kwiatowy, kolumna w stylizowane kwiaty, barokowy z 1 ćw. XVIII wieku.
14. Ornat biały - tkanina bawełniana broszowana, kolumna w kształcie krzyża, z około połowy XIX wieku.
15. Ornat czerwony z kompletem - aksamit wytłaczany i haft pławki, barokowy z XVIII wieku.
16. Ornat biały - adamaszek broszowany, z około połowy XIX wieku.
17. Ornat biały - /kolumna nowsza/, boki - ryps broszowany w gałązki z drobnymi kwiatkami, barokowy z około połowy XVIII wieku.
18. Kapa biała barokowa z 2 połowy XVIII wieku, kaptur i preteksta haftowane.

19. Szkatkaterie na kaplicy grobowej Moszczeńskich, neoklasycystyczne z 1837 r. wykonane przez Karola Ceptowskiego.
20. Pomnik nagrobny Wawrzyńca Rukowskiego /na cmentarzu przy Kościele/, późnoklasycystyczny z 1 połowy XIX wieku.
21. Pomnik nagrobny Weroniki Wasilkowskiej /na cmentarzu przy Kościele/, późnoklasycystyczny z około 1810 r.

Wojewódzki Konsultator Zabytków
w Poznaniu

(mgr. Jan Pío)

Wielki Księstwo Litewskie
Księstwo Żmudzi
Wielki Księstwo Litewskie

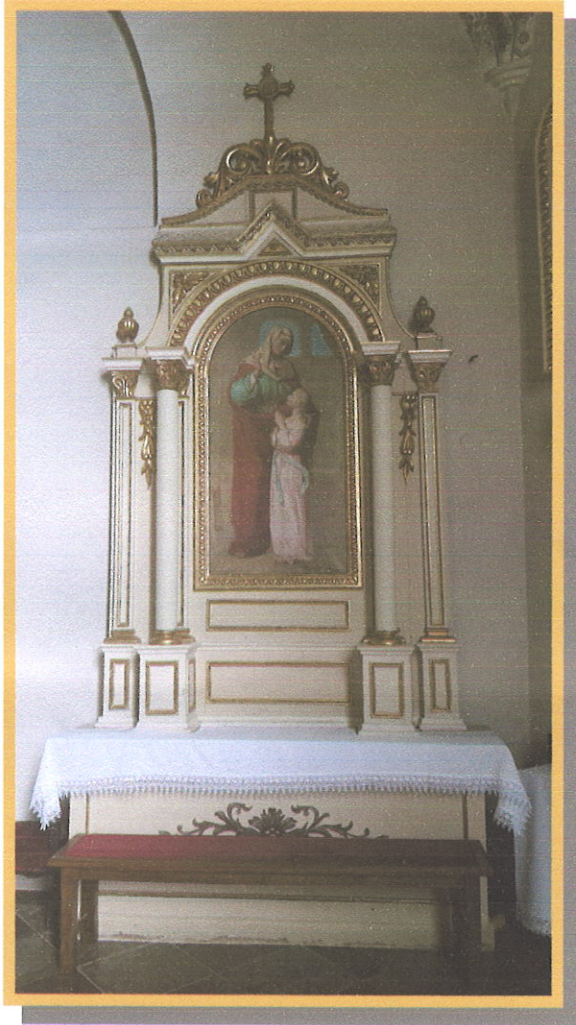
Załącznik nr 2

1. Tablica nagrobna Agnieszki Kamińskiej, z 1849 roku

Wielki Księstwo Litewskie
Księstwo Żmudzi
Wielki Księstwo Litewskie

DOKUMENTACJA PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

**Konserwacja i restauracja dwóch ołtarzy bocznych z kościoła pw. Wszystkich Świętych
w Otorowie**

PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA
p.w. *Wszystkich Świętych*
64-551 Otorowo, ul. Szamotulska 8
tel. 061-291-70-48
REGON 040065669, NIP 787-10-77-073

**Autor projektu
konserwator i restaurator dzieł sztuki
Agnieszka Myszkowska**

Dr Wojciech Kryżo

31.01.2023, Skórzewo

ART-MA
konserwacja i restauracja dzieł sztuki
Agnieszka Myszkowska
ul. Ogrodowa 51, 60-185 Skórzewo
REGON 302432183 NIP 9562176105

Agnieszka Myszkowska

**OLTARZE DREWNIANE,
OBRAZY OLEJNE NA PŁÓTNIE**

1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ

**ołtarze drewniane polichromowane, złożone i srebrzone
obrazy olejne na płótnie**

TEMAT

**ołtarz boczny północny z obrazem „św. Franciszka Rzymianka”
ołtarz boczny południowy z obrazem „Komunia św. Stanisława Kostki”**

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA

Autor nieznany

SYGNATURA, INSKRYPCJE

brak

DATOWANIE

1883 r.

POCHODZENIE Kościół pw. Wszystkich Świętych w Otorowie

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA Parafia pw. Wszystkich Świętych w Otorowie, prezbiterium

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK Parafia pw. Wszystkich Świętych w Otorowie

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK ; NIE

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK ; NIE

ZLECENIODAWCA

Parafia pw. Wszystkich Świętych w Otorowie

WYKONAWCY PRAC

mgr Agnieszka Myszkowska – konserwator i restaurator dzieł sztuki

PLANOWANE RODZAJE BADAŃ ORAZ ICH WYKONAWCY

Badania stratygraficzne, obserwacja w świetle VIS i UV, mgr Agnieszka Myszkowska

PRZEWIDYWANY CZAS TRWANIA PRAC 2023-2035

2. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Kościół parafialny w Otorowie jest budowlą murowaną z cegły, powstałą w stylistyce późnogotyckiej, w obecnej formie wzniesioną w XVI w. (po 1535) z wykorzystaniem murów wcześniejszej budowli ceglanej (ok. II poł. XIII w.)

Choć proboszcz otorowski ks. L. Jauksz w wydanej na 700-lecie świątyni książeczce konstatuje:

„...kościół jest pierwiastkowy. Niema bowiem ani wzmianki, ani śladu, jakiegoś innego kościoła ...”. Najstarsze fragmenty murów kościoła pochodzą ze schyłku XIII wieku.

Wprawdzie faktem jest, iż biskup Andrzej Szymonowicz Zaremba wspomina (1298) Otorowo w swym dokumencie, jednak dotyczy to parafii – co stawia ją w rzędzie najstarszych w diecezji poznańskiej, nie wspomina się jednak wówczas o budowli kościelnej, która zapewne wówczas mogła być drewniana (jak jej podobne), lecz nie można wykluczyć wówczas istnienia w Otorowie budowli murowanej z cegły. Najpewniej drewniana (lub częściowo murowana) otorowska świątynia dotrwała aż do I połowy wieku XVI, kiedy powstała świątynia w obecnej, rozbudowanej formie - murowana z cegły, z wieżą (nieistniejącą dziś) od zachodu. Napis na jednej z cegieł w elewacji prezbiterium głosi: *”hoc opus edificare inceptum est anno 1533”*. Data ta w istocie oznacza rozbudowę dawnej świątyni parafialnej i przekrycie jej wnętrza wspianym, gwiazdowym sklepieniem. Budowla jest schyłkowym dziełem wielkopolskiego budownictwa późnogotyckiego, które przetrwało tu w nieco prowincjonalnej formie. Rozbudowa kościoła, istotne zmiany własnościowe dziedziców dóbr, a także powołanie w parafii otorowskiej Bractwa Różańcowego zbiegło się w czasie z powstaniem (I/ II ćwierć XVII w.) obrazu Matki Boskiej Śnieżnej / Różańcowej dla otorowskiego kościoła. Rozwój kultu wizerunku Matki Boskiej Śnieżnej w całym ówczesnym chrześcijańskim świecie (w tym również w Polsce) przypisywany jest młodemu wówczas zakonowi jezuitów, którzy wcielali w życie decyzje XVI-wiecznych papieży po bitwie pod Lepanto (1571), która dzięki wstawiennictwu Maryi wygrana została przez siły Ligi Świętej. Wówczas (wywodzący się z zakonu dominikanów) Pius V miał nakazać, aby wszystkie bractwa różańcowe inicjowały w intencji zwycięstwa procesje błagalne. Na pamiątkę wydarzenia (bitwy) miano obchodzić wspomnienie Matki Boskiej Zwycięskiej. Kolejny papież Grzegorz XIII w następnym roku (1573) zmienił nazwę i ustanowił Święto Matki Boskiej Różańcowej, przedstawianej w typie Matki Boskiej Śnieżnej. Tym samym dokonano połączenia i scalenia kultu i ikonografii Matki Boskiej Śnieżnej / Różańcowej.

Kolejne informacje z następnych wydarzeń w dziejach kościoła mówią o przeprowadzanej (1736) przez proboszcza ks. Hermenegildeggo Szczanieckiego restauracji kościoła otorowskiego, obejmującej przede wszystkim wymianę pokrycia dachu. Proboszcz relacjonował katastrofalny stan świątyni przed remontem: *„... po kościele woda stoi, choć mały deszcz pada, jastrychu w kościele nie masz, ludzie się w piasku walają... [...] jak się kościół zawali, bo się mury bardzo porysowały i sklepienie – wszędzie ciecze...”*. W trakcie prac odnaleziono kamienie wielkie: *„zdawna tam kiedyś zatopione, wiele. Tak temi kamieniami intus (od wnętrza) kościół cały wokoło podmurował... Kościół alias (raczej) fundamenty pod jastrych wyżej n 1 i pół ćwierci dobre wyniół bo woda zawsze drzwiami szła podczas deszczu. Tak*

wzmocniono na dalszy czas kościół ...”.

Kolejna naprawa budowli kościelnej odbyła się (1780) z inicjatywy ówczesnego dziedzica Otorowa i zarazem kolatora tutejszej parafii, kasztelana łódzkiego, Józefa Moszczeńskiego i jego żony. Patron „...*Wielki Ołtarz nowowymurowany ufundował, przy czym użyto kamienia ciosowego. Małżonka jego kościół cały wymalować kazała*” Kolejną istotną datą w dziejach kościoła wydaje się rok 1824, kiedy to za fundusze uzyskane ze spieniężonych, zniszczonych i nieprzydatnych sreber kościelnych „*dach, mury i fundamenta przyprowadzą się do porządku*”. Za długoletniego, niemal półwiecznego (1832-1881) probostwa ks. Szeydurskiego również prowadzono prace przy kościele. W 1871 roku przeprowadzono: „*naprawę kościoła w dachu, ścianach i sklepieniu oraz wstawiono nowe okna... wystawiono kruchtę przy kościele od strony południowej, a przedewszystkim założono zakotwiczenie czyli wzmocnienie murów od wnętrza kościoła, będące jeszcze dzisiaj. Wcześniej w roku 1837 dostawiono od północy do kościoła kaplicę grobową hrabiów Moszczeńskich, ówczesnych właścicieli Otorowa. Inicjatywę remontową przejawiał również następca ks. Szeydurskiego ks. administrator Wincenty Kałkowski. Właśnie ks. Kałkowski: „...w roku 1883 w dalszym ciągu restauruje i przyozdabia kościół, maluje go i sprawia dwa boczne ołtarze...”.*

”*Za czasów ks. proboszcza Meysnera, późniejszego oficjała poznańskiego pokryto dach na kościele. Niestety przedsiębiorca wykonał pracę tak niestarannie, że już po ośmiu latach dach prawie całkiem spadł.*

Gruntowniejsza naprawa i ozdobienie kościoła nastąpiło w ostatnich latach, już za czasów obecnego rządcy parafii od lipca 1913r. I tak najpierw położono nowy dach rynienkowy. Dachówki sprowadzono z firmy Sturma z Wrocławia i starannie i trwale niemi dach pokryto. Okna w kościele całkiem zniszczone, bez szyb, nieomal częściowo deskami zakryte zostały zastąpione nowymi witrażami: Serca Jezusowego, Wniebowzięcia Najśw. Marji Panny, Św. Antoniego i dwoma dekoracyjnymi, fundowanymi przez Państwa hr. Łąckich z Lipnicy rsp. Lwówka, Mielęckich z Buszewa, patrona i parafjan. Witraże wykonano artystycznie przez firmę Puhl i Wagner w Treptow pod Berlinem. Ściany które skutkiem wody spływającej przez dziurawy dach mocno ucierpiały zostały całkiem otynkowane. Część posadzki i to więcej pod chórem, z cegieł została nowymi szwedzkimi flisami pokryta. Ambona stara i ozdobna, lecz już całkiem spróchniała została usunięta, choć część ozdób zużyto do nowej wykonanej również kosztem patrona i parafji przez firmę rzeźbiarską St. Nowakowski z Poznania.” (Jauksz s. 11-12)

3. STAN ZACHOWANIA

Stan zachowania ołtarzy jest zły zarówno pod względem technicznym jak i estetycznym. Są to obiekty symetryczne, różniące się głównie treścią obrazów. Ich kondycja oraz wygląd są praktycznie takie same, więc w niniejszym opisie nie będą wyszczególniane.

Elementy architektury ołtarzy wykonano z drewna iglastego, co zapewniło stabilność konstrukcji, niestety nie zostały one należycie zaimpregnowane w efekcie czego są mocno osłabione przez działalność owadów, poszczególne elementy w znacznym stopniu popękały, a ich łączenia uległy destabilizacji. Niestabilne warunki temperaturowo-wilgotnościowe, którym zostały poddawane doprowadziły do powstania rozległych szczelin na łączeniu poszczególnych drewnianych segmentów. Osłabione zostały również elementy drewnianej snycerki, wymagające impregnacji, aby nie dopuścić do rozkruszenia elementów.

Analizując ażurowe ornamenty można stwierdzić, że na ołtarzach nie brakuje elementów zdobień oraz profilowanych gzymsów. Oba ołtarze są kompletne.

Zastany wygląd zabytkowych obiektów nie jest pierwotny. Obecnie pokryty monochromatycznie białą błyszczącą olejną farbą ze sztukaterią odnowioną szlagmentalem zapewne znacznie odbiega od oryginalnego charakteru. Na antepedium zachowany został ornament z poprzedniej renowacji, który obmalowano po obwodzie, jednak po bliższej analizie i on nie wydaje się być pierwotny.

Istnieje szansa, że oryginalne zaprawy i polichromie zachowały się w większym stopniu pod nawarstwieniami, jednak musi to zostać określone i udokumentowane dopiero w trakcie prac konserwatorskich i restauratorskich.

Obrazy umieszczone w ołtarzach są zabrudzone powierzchniowo, a pokrywający je werniks zaślepił i pociemniał nieznacznie zmieniając oryginalną kolorystykę. Na ich powierzchni widoczne są spękania i odspojenia zaprawy i warstwy malarskiej w obrębie tych spękań. Na tą chwilę nie ma możliwości oceny stanu zachowania podobrazii, trudno ocenić czy w trakcie napraw ołtarzy w obrazach wymieniano krosna czy wykonywano dublaż. Należy założyć, że jeśli oryginalne krosna malarskie są dobrze zachowane powinny zostać poddane konserwacji, jeżeli jednak nie ma możliwości wykonania prawidłowego naciągu płótna wtedy należy wykonać nowe. Należy także dokonać wnikliwej analizy stanu zachowania płótna, jeżeli jest mocne i elastyczne o równomiernym splocie nie należy na siłę wykonywać dublażu, jest on ostatecznością, a nie wskazaniem. Obrazy są delikatnie pofalowane, dotyczy to szczególnie narożników i właśnie w obrębie tych zniekształceń powstało najwięcej ubytków.

W trakcie badań należy także określić czy na obrazach występują przemalowania i wtórne ingerencje konserwatorskie, jeżeli tak i wykonane są prawidłowo należy je udokumentować, np. wykonując zdjęcia w świetle UV, jeżeli są wykonane błędnie należy je usunąć.

4. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

1. Wykonanie wstępnej dokumentacji fotograficznej i opisowej ilustrującej stan zachowania obiektów przed przystąpieniem do prac konserwatorskich.
2. Wykonanie dokładnych badań stratygraficznych, aby ustalić oryginalną kolorystykę ołtarzy.
3. Demontaż ruchomych elementów ołtarzy (obrazów, snycerki) i transport do pracowni konserwatorskiej.
4. Oczyszczenie ołtarzy z zabrudzeń powierzchniowych.
5. Usunięcie wtórnych przemaalowań.
Dobór metody uzależniony będzie od prób przeprowadzonych bezpośrednio na obiekcie tak, aby w jak największym stopniu zachować oryginalną polichromię i złocenia.
6. Dezynsekcja i impregnacja wzmacniająca drewno.
Impregnacja zostanie przeprowadzona z zastosowaniem 5-10% roztworu Paraloidu B-72 w toluenie lub acetonie. Roztwór zostanie wprowadzony poprzez pędzlowanie i iniekcję, a w razie konieczności zastosowana zostanie również metoda zanurzeniowa.
7. Stabilizacja konstrukcji, ewentualna wymiana bezpowrotnie uszkodzonych desek konstrukcyjnych lub dołożenie nowych wzmocnień.
8. Kontrola mocowania ołtarza do ściany w kościele.
9. Uzupelnienie ubytków drewna.
Celem uzupełnienia ubytków drewna wykonane zostaną drewniane fleki oraz kity na bazie dwuskładnikowego preparatu, jak np. Araldit HV 427 (żywica) + Araldit SV 427 (utwardzacz).
10. Podklejenie odspajającej się zaprawy i warstwy malarskiej – Plextol B500.
11. Uzupelnienie ubytków zaprawy białym kitem akrylowym.
12. Retusz i rekonstrukcja złocień złotem i srebrem płatkowym w technice zgodnej z oryginałem.
13. Uzupelnienie ubytków i rekonstrukcja polichromii.
14. Zabezpieczenie polichromii werniksem końcowym.
15. Wykonanie pełnej konserwacji i restauracji obrazów
 - a. Transport obrazów do pracowni konserwatorskiej.
 - b. Wstępne mechaniczne oczyszczenie obiektów z luźnych nawarstwień, kurzu, kopcia, patyny i innych osadów powierzchniowych.
 - c. Zdjęcie obrazów z krosien. Ocena ich stanu zachowania. Jeżeli oryginalne krosna okażą się dobrze zachowane, zostaną one wyczyszczone, zaimpregnowane i użyte ponownie. Istnieje jednak prawdopodobieństwo, że ich stan techniczny uniemożliwi ponowne wykorzystanie i zaistnieje konieczność wymiany na nowe.
 - d. Oczyszczenie mechaniczne odwroci z zabrudzeń powierzchniowych. Ocena stanu zachowania płótna w razie konieczności wykonanie dublażu (płótno dublażowe dobrane grubością i splotem do oryginału, spoiwo dublażowe BEVA 371)

- e. Oczyszczenie lica obrazów z zabrudzeń powierzchniowych i usunięcie zmienionego optycznie werniksu. (do tego celu użyta zostanie mieszanina rozpuszczalników dobrana na podstawie wykonanych prób tak, aby nie uszkodzić oryginalnej warstwy malarskiej)
- f. Obserwacja obrazów w świetle VIS i UV w celu wykrycia wtórnych ingerencji, wcześniejszych konserwacji i napraw. Jeżeli takie istnieją i będą błędnie wykonane zostaną usunięte. Jeżeli będą wykonane zgodnie ze sztuką konserwatorską zostaną udokumentowane i pozostawione.
- g. Konsolidacja warstwy malarskiej i zaprawy w miejscach uwidoczniionych w trakcie prac odpsojeń. (plextol B500).
- h. Uzupełnienie ubytków zaprawy kitem wiedeńskim oraz opracowanie faktury kitów.
- i. Ponowny montaż obiektów na krosna.
- j. Zabezpieczenie oryginalnej warstwy malarskiej werniksem retuszera.
- k. Retusz polichromii farbami olejno-żywicznymi.
- l. Zabezpieczenie warstwy malarskiej półmatowym werniksem końcowym.
- m. Montaż obrazów w kościele razem z montażem ołtarza głównego.

16. Montaż ruchomych elementów ołtarzy w kościele.

17. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i konserwatorskiej po zakończeniu prac.

5. ZAKŁADANE REZULTATY

Zadanie ma na celu wykonanie pełnej konserwacji i restauracji dwóch ołtarzy bocznych wraz z obrazami w kościele pw. Wszystkich Świętych w Otorowie. Wszystkie zabiegi będą wykonywane według przedstawionego powyżej programu prac konserwatorskich. Ich celem jest przede wszystkim jak największe poszanowanie oryginalnej substancji zabytkowej, zahamowanie postępujących procesów degradacji obiektów, utrwalenie pierwotnej materii oraz odtworzenie jak najbardziej zbliżonego do pierwotnego odbioru estetycznego poddawanych renowacji ołtarzy. Dlatego wszelkie uzupełnienia wykonywane będą w technice zgodnej z oryginałem, a wtórne ingerencje, jak wymiana uszkodzonych elementów konstrukcyjnych ograniczona zostanie do niezbędnego minimum.

Ze względu na możliwości finansowe inwestora dopuszcza się etapowość prac.

**6. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA – STAN ZACHOWANIA PRZED
PRZYSTĄPIENIEM DO PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH**

